

GASTON DORREN

Βαβέλ



Ο ΓΥΡΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ΣΕ 20 ΓΛΩΣΣΕΣ

Μετάφραση: Γιώργος Μαραγκός

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	9
Είκοσι γλώσσες: ο μισός κόσμος	
20 Βιετναμέζικα 85 εκατομμύρια	15
Γλωσσική ορειβασία	
19 Κορεατικά 85 εκατομμύρια	41
Ήχος και ευαισθησία	
18 Ταμίλ 90 εκατομμύρια	63
Ζήτημα ζωής και θανάτου	
17 Τουρκικά 90 εκατομμύρια	81
Ανεπανόρθωτα βελτιωμένα	
16 Ιαβανικά 95 εκατομμύρια	101
Ομιλία υψηλή και χαμηλή	
15 Περσικά 110 εκατομμύρια	115
Χτίστες αυτοκρατοριών και εργάτες οικοδομών	
14 Παντζάμπι 125 εκατομμύρια	137
Ο μουσικός τόνος είναι το μήνυμα	
13 Ιαπωνικά 130 εκατομμύρια	155
Γλωσσικό απαριθμάνει των φύλων	
12 Σουαχίλι 135 εκατομμύρια	169
Η χαλαρή πολυγλωσσία της Αφρικής	
11 Γερμανικά 200 εκατομμύρια	191
Μια εκκεντρική γλώσσα στην κεντρική Ευρώπη	
10 Γαλλικά 250 εκατομμύρια	207
Θάνατος στη <i>la différence!</i>	
9 Μαλαϊκά 275 εκατομμύρια	227
Η γλώσσα που κέρδισε	
8 Ρωσικά 275 εκατομμύρια	247
Περί ινδοευρωπαϊκής καταγωγής	

7 Πορτογαλικά 275 εκατομμύρια	265
Πάνω από την κατηγορία τους	
6 Μπενγκάλι 275 εκατομμύρια	285
Παγκόσμια πρωτιά στα αμπουγκίντα	
5 Αραβικά 375 εκατομμύρια	309
Ένα Συνοπτικό Λεξικό των Αραβικών μας	
4 Χίντι-ούρντου 550 εκατομμύρια	331
Πάντα κάτι μας χωρίζει	
3 Ισπανικά 575 εκατομμύρια	351
¿Ser ή estar? Ιδού η απορία	
2 Μανδαρινικά 1,3 δισεκατομμύρια	369
Η μυθική κινεζική γραφή	
2β Επιστροφή στα ιαπωνικά	390
Ένα σύστημα γραφής που δεν έχει σύστημα	
1 Αγγλικά 1,5 δισεκατομμύρια	401
Μια ιδιαίτερη lingua franca;	
Πηγές και πρόσθετη βιβλιογραφία	419
Ευχαριστίες	425
Φωτογραφικές άδειες	429

20

Βιετναμέζικα tiếng Việt

85 εκατομμύρια ομιλητές

Περίπου 75 εκατομμύρια άνθρωποι που έχουν τα βιετναμέζικα ως μητρική γλώσσα κατοικούν στο Βιετνάμ, όπου είναι και η μόνη επίσημη γλώσσα· μισό εκατομμύριο βρίσκονται στην Καμπότζη. Περίπου 2 εκατομμύρια Βιετναμέζοι ζουν στις Ηνωμένες Πολιτείες και αρκετοί είναι εκείνοι που ζουν στη Γαλλία, στην Αυστραλία, στον Καναδά, στη Γερμανία, στην Τσεχία και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Υπάρχουν 5 με 10 εκατομμύρια άνθρωποι που τα μιλούν ως δεύτερη γλώσσα, κυρίως εθνοτικές μειονότητες στο Βιετνάμ.

ΒΙΕΤΝΑΜΕΖΙΚΑ

ΑΥΤΟΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ Tiếng Việt, μερικές φορές και tiếng Việt Nam ή Việt ngữ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ Τα βιετναμέζικα είναι μακράν το πιο ευρέως ομιλούμενο μέλος της αυστρασιατικής οικογένειας, που περιλαμβάνει επίσης τα χμερ, την εθνική γλώσσα της Καμπότζης. Μειονότητες μιλούν πάνω από 100 μικρότερες αυστρασιατικές γλώσσες σε όλη τη νοτιοανατολική Ασία και την ανατολική Ινδία.

ΓΡΑΦΗ Λατινικό αλφάβητο, με αξιοσημείωτο αριθμό διακριτικών (τόνων). Μέχρι τις αρχές του εικοστού αιώνα χρησιμοποιούνταν ένα σύστημα γραφής με χαρακτήρες με βάση τα κινεζικά.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Βλ. κυρίως κείμενο.

ΦΘΟΓΓΟΙ Βλ. κυρίως κείμενο.

ΛΕΞΕΙΣ-ΔΑΝΕΙΑ Κατά την προϊστορία η αγροτική ορολογία υιοθετήθηκε από τις γειτονικές γλώσσες Τάι. Δανείστηκαν επίσης τεράστιο αριθμό λέξεων από τις κινεζικές γλώσσες κατά τη διάρκεια μιας περιόδου δύο χιλιάδων ετών, ως τα μέσα του εικοστού αιώνα· σύμφωνα με εκτιμήσεις, το 30 με 60 τοις εκατό του βιετναμέζικου λεξιλογίου είναι κινεζικής καταγωγής. Κατά τη γαλλική αποικιοκρατία υιοθετήθηκαν πολλές γαλλικές λέξεις και προσαρμόστηκαν στο βιετναμέζικο φθογγικό σύστημα και στην ορθογραφία. Σήμερα εισρέουν σιγά σιγά αγγλικές λέξεις. Για παραδείγματα, βλ. κυρίως κείμενο.

ΕΞΑΓΩΓΕΣ Τα αγγλικά χρησιμοποιούν κυρίως βιετναμέζικες λέξεις για να αναφερθούν σε στοιχεία της βιετναμέζικης κουλτούρας. Η πιο γνωστή ίσως να είναι το *φο* (phở), ένα δημοφιλές πιάτο με βάση τον ζωμό. Κατά τον πόλεμο του Βιετνάμ κάποιες βιετναμέζικες λέξεις μπήκαν προσωρινά στη στρατιωτική ορολογία των Αμερικανών, όπως *νι νι* (đi đi), που σημαίνει «απομακρύνσου», *Κουάν Καν* (quân càn), δηλαδή «στρατονομία», και *σο μοτ* (số mốt), που σημαίνει «το καλύτερο» και κατά λέξη «νούμερο ένα».

ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΦΟΡΑ Τα βιετναμέζικα έχουν ισχυρές τοπικές ιδιομορφίες όσον αφορά την προφορά και το λεξιλόγιο, αλλά όχι τη γραμματική. Για κάποιον που μαθαίνει τη γλώσσα αυτό αποτελεί σοβαρό εμπόδιο: είναι εύκολο να διακρίνει κανείς τις σημαντικές προφορές, αλλά είναι πιο δύσκολο να τις κατανοήσει, ειδικά εκείνες που ομιλούνται στον νότο. Και πράγματι, ακόμα και οι βόρειοι φυσικοί ομιλητές έχουν πρόβλημα με κάποιες από τις λιγότερο γνωστές νότιες διαλέκτους. Η προτεινόμενη τυπική προφορά αποτελεί μείγμα κάποιων νότιων και πολύ περισσότερων βόρειων χαρακτηριστικών.

20: Βιετναμέζικα

Γλωσσική ορειβασία

Βρίσκομαι στα μισά από τις τρεις εβδομάδες παραμονής μου στο Ανόι, όταν αντιλαμβάνομαι ότι λέω: *«Bác học tiếng Việt một năm và ruổi – για μισό λεπτό: ruổi – rồi nhưng chưa có thể nói không được!»*.

Οι λέξεις βγαίνουν διστακτικά, αλλά βλέπω τη Λουάν (Loan), τη δασκάλα μου, να μου κάνει ένα νεύμα με το κεφάλι, οπότε ίσως όντως να λέω αυτό που προσπαθώ να πω: ότι μαθαίνω βιετναμέζικα εδώ και ενάμιση χρόνο και ακόμη δεν μπορώ να τα μιλήσω. Κατάφερα όντως να επικοινωνήσω αυτό το μήνυμα; Αν τα κατάφερα, μόλις παρήγαγα το μακρύτερο –και πλέον παράδοξο– βιετναμέζικο εκφώνημα μέχρι τώρα.

Η Λουάν μένει σιωπηλή για ένα δυο δευτερόλεπτα. Και μετά κουνάει το κεφάλι της. «Για πάμε να το διορθώσουμε».

Αγνοώ τον κόμπο που δέθηκε ξαφνικά στο στομάχι μου και προσπαθώ να κάνω την απάντησή μου να ακουστεί εύθυμη: «Γιατί; Νομίζεις πως έχω άδικο όταν λέω ότι δεν μπορώ να μιλήσω τη γλώσσα;».

«Η πρόταση έχει διάφορα λάθη» και αρχίζει να τα παραθέτει ένα ένα. «Πες την πάλι τώρα».

«Bác học tiếng Việt một năm ruổi rồi nhưng chưa thể nói được».

Μου αρέσει που έχω δασκάλα τη Λουάν. Όχι μόνο μιλάει καλά αγγλικά (αν και αυτό μπορεί να αποδειχθεί και δίκαιο μαχαίρι), αλλά είναι επίσης εύθυμη, αστεία και γεμάτη ενθουσιασμό για την εκμάθηση γλωσσών, τόσο των μαθητών της όσο και τη δική της. Έχουμε πάει μαζί σε ένα μουσείο, ένα βιβλιοπωλείο κι ένα εστιατόριο

και μου έχει συστήσει μάλιστα και μερικούς από τους φίλους της. Ενώ όμως είναι μια αφοσιωμένη δασκάλα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μπορεί να είναι και λίγο αυστηρή. Αντί να επαινέσει την πρόοδο που έχω τυχόν κάνει, εκφράζει χωρίς δισταγμό την απογοήτευσή της, λέγοντας διάφορα, όπως: «Γιατί δεν ξέρεις αυτή τη λέξη, *bác* (θείος); Την διαβάσαμε μόλις χθες!».

«Ασφαλώς, αλλά δεν είναι δυνατόν να απομνημονεύσω κάθε λέξη που συναντάμε, *cháu* (ανιψιά), ή έστω τις μισές! Το βιετναμέζικο λεξιλόγιο είναι *khó khăn* – είναι δύσκολο!»

«Θα έπρεπε όμως. Είσαι τόσο καλός μαθητής!»

Ανασπκώνομαι.

«Ισχύει όμως ότι οι δεξιότητες σου στη συζήτηση δεν έχουν βελτιωθεί πολύ».

Καμπουριάζω.

«Αλλά έχουν βελτιωθεί κάπως. Και σίγουρα αυτό έχει συμβεί με την προφορά σου».

Όχι όμως αυτή τη στιγμή, αφού το σπάνιο κομπλιμέντο με αφήνει άναυδο. Έτσι κάνουμε η νεότερη εικοσάχρονη βιετναμέζα δασκάλα μου κι εγώ.

Γιατί είμαι εδώ όμως, 6.000 μίλια μακριά από τους φίλους και την οικογένειά μου, να πασχίζω να μάθω μια γλώσσα που, εκτός αν μιλάμε για κάποιον τυχαίο εκπατρισμένο, μόνο ο πιο εκκεντρικός ξένος θα προσπαθούσε να μάθει; Τι με ώθησε να το κάνω; Η απάντηση είναι: τούτο δω το βιβλίο.

Όπως ανέφερα και στην εισαγωγή, θα χρειαζόταν κάποιος να μάθει είκοσι γλώσσες για να μπορεί να μιλήσει με τους μισούς κατοίκους αυτού του κόσμου στη μητρική τους γλώσσα. Υπάρχουν άνθρωποι που το έχουν καταφέρει. Είχα ανταλλάξει κάποτε χειραψία με τον αμερικανό πολύγλωσσο Αλεξάντερ Αργκουέλες, ο οποίος μιλάει δεκαέξι ή δεκαεφτά από τις γλώσσες της Βαβέλ και πολλές ακόμα που δεν βρίσκονται στις κορυφαίες είκοσι. Εγώ ο ίδιος έχω μελετήσει κάποια στιγμή στη ζωή μου εφτά από τις είκοσι (αγγλικά, γερμανικά, ισπανικά, γαλλικά, πορτογαλικά, ρωσικά και τουρκικά) και το αποτέλεσμα ήταν διάφορα επίπεδα γνώσης, από άπαιστη έως (πιο συχνά) απλή γνωρι-



Ο Ναός του Όρους του Νεφρίτη στο κεντρικό Ανόι. Για αιώνες η γραφή κατά κύριο λόγο γινόταν στα κλασικά κινεζικά. Μια προσαρμοσμένη εκδοχή του συστήματος γραφής τους χρησιμοποιούνταν και για τα βιετναμέζικα.

μία. Η ιδέα να δοκιμάσω τις δυνάμεις μου και με τις είκοσι με δελέασε για λίγο. Αλλά συνειδητοποίησα σύντομα ότι δεν θα είχα καλύψει καν τα βασικά εντός του χρονικού πλαισίου που θα επέτρεπαν ο εκδότης μου, ο τραπεζικός μου λογαριασμός ή ακόμα και το προσδόκιμο της ζωής μου. Οπότε αποφάσισα να δοκιμάσω μόνο μία – μια δύσκολη.

Τα βιετναμέζικα μου φάνηκαν καλή επιλογή. Σε αντίθεση με την πλειονότητα των άλλων επιλογών, όπως τα αραβικά, τα χίντι και τα κορεατικά, δεν θα χρειαζόταν να μάθω ένα εντελώς νέο αλφάβητο ούτε και, Θεός φυλάξει, χιλιάδες κινεζικούς χαρακτήρες. Και, αφού τα βιετναμέζικα θα ήταν ο πρωταγωνιστής του αρχικού κεφαλαίου, θα μου επέτρεπαν να ασχοληθώ με πολλά από τα χαρακτηριστικά των ξένων γλωσσών από την αρχή του βιβλίου. Ένα επιπλέον και προσωπικό κίνητρο ήταν ότι είχα την ελπίδα πως ίσως μπορέσω να μιλήσω με την Τουγέτ, τη βιετναμέζα καθαρίστρια στο σπίτι μας, στη μητρική της γλώσσα και μάλιστα να της κάνω κι έκπληξη. Οπότε έκανα την επιλογή μου, διάλεξα ένα βιβλίο εκμάθησης άνευ διδασκά-

λου που μου άρεσε¹ και ξεκίνησα το ταξίδι μου. Το κεφάλαιο αυτό είναι μια περιγραφή αυτού του ταξιδιού.

Πρώτη γνωριμία

Τα γραπτά βιετναμέζικα κάνουν μια εξαιρετική πρώτη εντύπωση: δεν γνωρίζω άλλη γλώσσα που να έχει τόσα διακριτικά σημάδια. Όταν ήμουν παιδί, θεωρούσα το *Paris Match* του πατέρα μου εξωτικό επειδή είχε τα διάφορα *é, à* και *î* και τις ατέλειωτες αποστρώφους, αλλά τα γαλλικά μοιάζουν απογυμνωμένα και λιτά σε σύγκριση με τα βιετναμέζικα. Υπάρχουν εννιά τουλάχιστον διαφορετικά διακριτικά σημάδια (*á, à, â, ã, a, â, ã, đ* και *σ* – λατρεύω τον ανεπίσημο όρο «μυστακοφόρο ο» για το τελευταίο) και ως εκ τούτου είναι μια γλώσσα για ανθρώπους με κοφτερό βλέμμα. Δεν σπανίζουν σε καμία περίπτωση οι λέξεις ή και τα γράμματα με διάφορα διακριτικά σημάδια: πολύ σύντομα διαπίστωσα ότι το όνομα της Τουγέτ δεν γράφεται *Tuyet*, αλλά *Tuyét* (και σημαίνει «χιόνι»).

Οι τόνοι αυτοί είναι απαραίτητοι ώστε να διασφαλιστεί η σωστή προφορά, αλλά κάνουν πολύ πιο δύσκολη την απομνημόνευση. Ευτυχώς, φαίνεται πως τα γραπτά βιετναμέζικα έχουν και τη θετική τους πλευρά: σχεδόν όλες οι λέξεις είναι μονοσύλλαβες. Οι λέξεις μέχρι έξι γράμματα θα πρέπει να είναι πιο εύκολες στην απομνημόνευση από εκείνες τις σαρανταποδαρούσες που τόσο λατρεύουν τα γερμανικά, τα ρωσικά και τα τουρκικά.

Κι άλλα καλά νέα: σε αντίθεση με τα αγγλικά, η ορθογραφία στα βιετναμέζικα δείχνει με αρκετή ακρίβεια την προφορά. Όχι ότι όλοι οι ορθογραφικοί κανόνες έχουν απόλυτη λογική. Γιατί να έχουν τρεις διαφορετικούς τρόπους να γράψουν τον φθόγγο /z/ – και γιατί να μην είναι ένας από αυτούς το γράμμα *z*; Και γιατί να έχουν τρεις διαφορετικούς τρόπους για να γράψουν τον φθόγγο /k/; (Αν και, φυσικά, στα αγγλικά μπορεί κανείς

1 Είμαι ευγνώμων στην εταιρεία Assimil που μου έδωσε το βιβλίο τους για τα βιετναμέζικα. Στο τμήμα «Πηγές και πρόσθετη βιβλιογραφία» στο τέλος του βιβλίου παραθέτω όλες τις πηγές εκμάθησης που χρησιμοποίησα (Σ.τ.Σ.).

να γράψει *can*, *keen* και *queen* και όχι *kan*, *keen* και *kuen*.) Μια άλλη λεπτομέρεια των βιετναμέζικων είναι η διάκριση μεταξύ *t* και *th*, με το πρώτο να ακούγεται σαν /t/ και το δεύτερο σαν /tʰ/ – δηλαδή ένα /t/ με μια μικρή εκπινοή αέρα. Στα αγγλικά τα γράφουμε και τα δύο ως *t*, οπότε δεν θα πρέπει να παραπονιόμαστε αν τα βιετναμέζικα θέλουν να είναι πιο ακριβή.

Γενικά, θα έλεγα ότι η βιετναμέζικη προφορά είναι εύκολη, αν δεν υπήρχε ο ελέφαντας στο δωμάτιο, ο τεράστιος χοντρός τραγουδιάρης ελέφαντας που μαστίζει τις περισσότερες γλώσσες της ανατολικής Ασίας: ο μουσικός τόνος. Κάθε λέξη πρέπει να εκφέρεται με βάση μία «μελωδία» από έξι συνολικά μουσικούς τόνους. Αυτό το γνώριζα εκ των προτέρων, αλλά είχα την ελπίδα ότι, επειδή πρώτη μου γλώσσα είναι μια μουσικοτονική τοπική γλώσσα (τα λιμβουργιανά), δεν θα συναντούσα κανένα εμπόδιο. Πού τέτοια τύχη: οι έξι μουσικοί τόνοι είναι πολύ διαφορετικοί από τους μηδαμινούς δύο που έχω συνηθίσει. Αν χρησιμοποιήσεις τον λάθος μουσικό τόνο, το «εδώ» γίνεται «εκεί» (*đây*, *đấy*) και το νόημα του *đi* αλλάζει από «πηγαίνω» σε «ιερόδουλη» (*đĩ*), «όσχεο» ή «κακομεταχειρίζομαι» (και τα δύο είναι *đi*). Ευτυχώς βοηθάει η βιετναμέζικη ορθογραφία: πέντε από τα εννέα διακριτικά σημάδια υπάρχουν για να υποδεικνύουν τον σωστό μουσικό τόνο· ο έκτος μουσικός τόνος σηματοδοτείται από την απουσία αυτών των πέντε. Το αποτέλεσμα αυτού είναι πως η βιετναμέζικη γραφή είναι τόσο κείμενο όσο και παρτιτούρα.

Υπάρχει κάτι ύπουλο στη γραμματική των βιετναμέζικων. Αφενός, είναι εύκολη σε όλους εκείνους τους τομείς που η εμπειρία με έχει διδάξει ότι θα τα βρω δύσκολα. Η κλίση των ρημάτων, αυτή η δοκιμασία στις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες; Δεν υπάρχει: απλώς προσθέτεις μερικά απλά μόρια που δεν αλλάζουν ποτέ και ακόμα κι εκείνα μπορούν να παραλειφθούν. Οι πτώσεις, όπως στα λατινικά, στα ελληνικά, στη σλαβική ομάδα και στα γερμανικά; Παντελώς ανύπαρκτες. Οι ανώμαλοι πληθυντικοί, όπως στη σλαβική ομάδα,² στα δανικά και στα γερμανικά; Το Βιετνάμ δεν έχει καν πληθυντικούς όπως τους γνωρί-

2 Έχετε υπόψη σας ότι οι σλαβικές γλώσσες είναι με διάφορους τρόπους εκ διαμέτρου αντίθετες από τα βιετναμέζικα. Για δεκαετίες η Σοβιετική Ένωση ήταν ο κύριος σύμμαχος του Βιετνάμ, το οποίο οδήγησε δύο κακότευχες γενιές να μάθουν ρωσικά – που είναι σλαβικά (Σ.τ.Σ.).

ζουμε εμείς. Η σύνοψη όλων αυτών είναι απλή: δεν υπάρχουν καταλήξεις! Οι λέξεις στα βιετναμέζικα μένουν όπως είναι. Δεν αλλάζουν ποτέ. Δύσκολο να το πιστέψει κανείς, αλλά αληθινό.

Εκεί όμως που αρχίζω να ελπίζω ότι τα βιετναμέζικα μπορεί να αποδειχθούν πιο εύκολα απ' ό,τι περίμενα, προκύπτουν διάφορα γκρέμλιν.

Γκρέμλιν 1: οι προσωπικές αντωνυμίες, που είναι... από πού να ξεκινήσω και πού να τελειώσω; Το πρόβλημα με τις βιετναμέζικες αντωνυμίες είναι ότι υπάρχουν τόσο πολλές. Δεν λες απλώς «εγώ» και «εσύ» – υπάρχει μια πληθώρα από «εγώ» και «εσύ» για να διαλέξεις, εν μέρει ανάλογα με το γένος, αλλά και με τον σεβασμό και την ηλικία. Η αντωνυμία που θα επιλέξεις δημιουργεί έναν συγκεκριμένο τύπο σχέσης. Ακόμα και αν χρησιμοποιήσεις την πλέον ουδέτερη λέξη για το «εγώ», το *tôi*, δεν είναι *πραγματικά* ουδέτερη, επειδή σε κάνει να ακούγεσαι αφηρημένος, κι αυτό δεν σε βοηθά να αποκτήσεις φίλους.

Πολύ πιο συχνές από τις ουδέτερες ή απόμακρες αντωνυμίες είναι οι αντωνυμίες που, σε κατά λέξη μετάφραση, δείχνουν διάφορες οικογενειακές σχέσεις. Αν είσαι κάπως μεγαλύτερος από εμένα, θα σου απευθύνω τον λόγο ως *anh* (μεγαλύτερος αδερφός) ή *chị* (μεγαλύτερη αδερφή), ενώ σ' εμένα αναφέρομαι ως *em* (μικρότερος/-η αδερφός/-ή). Αν όμως είσαι μικρότερος, θα σε πω *em* και θα αναφερθώ στον εαυτό μου ως *anh* (αφού είμαι άντρας). Ας σημειωθεί ότι και οι τρεις λέξεις σημαίνουν είτε «εγώ» είτε «εσύ», ανάλογα με το ποιος τις λέει σε ποιον. Αν οι χαρακτήρες σε έναν βιετναμέζικο διάλογο χρησιμοποιούν αυτές τις αντωνυμίες, το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνει κανείς είναι να βρει από τα συμφραζόμενα ποιος είναι μικρότερος και ποιος μεγαλύτερος, ώστε να καταλάβει ποια αντωνυμία αναφέρεται σε ποιον. Στον χορό μπαίνουν και εντελώς διαφορετικές λέξεις όταν η ηλικιακή διαφορά είναι μεγαλύτερη. Ο λόγος για τον οποίο η Λουάν κι εγώ στον παραπάνω διάλογο αποκαλέσαμε ο ένας τον άλλο *bác* και *cháu* (κατά λέξη: «θείος/θεία» και «ανιψιά/ανιψιός») είναι ότι έχω περίπου την ηλικία των γονιών της. Παρεμπιπτόντως, δεν έβαλα αυτές τις λέξεις στον διάλογο για να προσδώσω τοπικό χρώμα: οι Βιετναμέζοι τις χρησιμοποιούν πολύ συχνά ακόμα και στα αγγλικά.

Το δεύτερο γκρέμλιν είναι κάτι που θα αποκαλέσω «λαβυρινθώδεις

προτάσεις». Φυσικά, όταν ξεκινάτε να μαθαίνετε μια νέα γλώσσα, είναι φυσιολογικό να αισθάνεστε αστοιχειώτος. Με τις άλλες γλώσσες όμως, ακόμα κι αν το νόημα των λέξεων δεν είναι σαφές, συνήθως μπορώ να καταλάβω τι *είδους* λέξεις είναι. Υπάρχουν διάφορα σημάδια –καταλήξεις, κοντινά άρθρα και αντωνυμίες και λοιπά– που με βοηθούν να αναγνωρίσω αν είναι το ρήμα που με μπερδεύει, το ουσιαστικό που με παραπλανά ή το επίθετο που με ξεπερνά. Αυτό είναι παρηγορητικό και χρήσιμο, όπως όταν μπορείς να διακρίνεις ακνά σχήματα στο σκοτάδι. Αφού τα βιετναμέζικα δεν έχουν καταλήξεις ούτε άρθρα αλλά πάρα πολλές αντωνυμίες, είναι πολύ εύκολο να χάσεις σε μια πρόταση τον δρόμο σου με τρόπο πλήρη και οριστικό.

Πολύ σύντομα ανακάλυψα κι άλλη μια περιπλοκότητα. Πολλές συχνές βιετναμέζικες λέξεις μπορούν να είναι ρήματα, ουσιαστικά, προθέσεις ή και κάποιο άλλο μέρος του λόγου, με νοήματα που μπορεί να σχετίζονται, μπορεί και όχι. Το *chí* μπορεί να σημαίνει «δείχνω» ή και «μόνο». Το *ò* συχνά σημαίνει «σε», αλλά μπορεί να σημαίνει και «είμαι, παραμένω». Το *là* μπορεί να σημαίνει «είμαι» («είναι», «είμαστε», «ήμουν» και λοιπά), αλλά και «ότι», όπως στο «είπε ότι...». Και το *đurc* έχει τόσα νοήματα και γραμματικούς σκοπούς, όπως με προειδοποιήσαν, που δεν μπορεί κανείς παρά να ελπίζει ότι θα αποκτήσει κάποια στιγμή μια αίσθηση μέσω πολλής εξάσκησης.

Υπάρχει άλλο ένα γκρέμλιν: η σειρά των λέξεων. Η βασική σειρά των λέξεων είναι παιχνιδάκι: υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο, όπως και στα αγγλικά. Τα επίθετα έρχονται μετά τα ουσιαστικά, το οποίο διαφέρει από τα αγγλικά, αλλά το γνωρίζουμε από τα γαλλικά ή τα ισπανικά. Δυστυχώς, άλλοι τύποι λέξεων και φράσεων στα βιετναμέζικα είναι ιδιότροποι και ασταθείς στις προτιμήσεις τους περί τοποθέτησης. Μια λέξη που σημαίνει «πολύ» έρχεται πριν από το επίθετο (*rât lớn*, «πολύ μεγάλο»), η άλλη επιμένει να έπεται (*lớn lắm*, «μεγάλο πολύ»). Το *khí nào* (όταν) στο τέλος της πρότασης αναφέρεται στο παρελθόν, ενώ προσβλέπει στο μέλλον όταν χρησιμοποιείται στην αρχή. Ένα μόριο για τον αόριστο μπαίνει πριν από το ρήμα (*đã*), το άλλο μετά (*rồi*). Και τα λοιπά και τα λοιπά, μέχρι να τρελαθείς.

Η προφορά και η γραμματική έχουν δύσκολα κομμάτια, αλλά και

κάμποσα εύκολα. Στο λεξιλόγιο τα εύκολα κομμάτια σπανίζουν. Δεδομένης της ευρωπαϊκής επιρροής στο Βιετνάμ από τα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα, περίμενα να βρω αρκετές δάνειες λέξεις. Φευ! Με την εξαίρεση των ξένων ονομάτων και κάποιων σπάνιων λέξεων ξενικής καταγωγής, το βιετναμέζικο κείμενο αποτελείται από εμβριθώς ανοίκειες, μυστηριώδεις συλλογές από ένα ως έξι γράμματα που πρέπει κανείς να μάθει με αποστήθιση. Δεν είμαι σίγουρος αν οι εν λόγω προοπτικές μου δίνουν περαιτέρω κίνητρα.

Το ίδιο ισχύει και για τις πρώτες μου εκ του σύνεγγυς συναντήσεις με τη γλώσσα. Μόλις είχα τελειώσει μια ομιλία στο TED για τα ατομικά και συλλογικά πλεονεκτήματα της πολυγλωσσίας, στην οποία είχα αναφέρει εν συντομία την περιπέτειά μου με τα βιετναμέζικα, όταν μου απευθύνει τον λόγο ένας ευπροσήγορος νεαρός που μοιάζει να κατάγεται από την ανατολική Ασία. Δεν καταλαβαίνω ούτε λέξη απ' όσα λέει. Προς βοήθειά μου, το γυρίζει στα γερμανικά και εξηγεί ότι μόλις μου είπε γεια στη γλώσσα των γονιών του – μια φράση από το πρώτο μου μάθημα, για να είμαι ειλικρινής, την οποία και δεν μπόρεσα να αναγνωρίσω. Και, όταν κάποια στιγμή αργότερα χαιρέτησα την καθαρίστριά μας, την Τουγέτ, στα βιετναμέζικα, η αντίδρασή της μάλλον ενόχληση έδειξε παρά ευχάριστη έκπληξη. Υποθέτω πως η αντωνυμία που επέλεξα υπονοούσε ότι ήταν νεότερη των εξήντα ετών, που στα βιετναμέζικα δεν αποτελεί φιλοφρόνηση.

Στις αρχές Απριλίου, μετά από αγώνα έξι μηνών, είπα να κάνω μια παύση.

Αποξένωση και νέα γνωριμία

Καθ' όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού και ενόσω μελετώ και γράφω το παρόν βιβλίο, τα βιετναμέζικα δεν με απασχολούν καθόλου. Οι μήνες αυτοί όμως με πηγαίνουν σε διάφορα μέρη στα όρια της Ευρώπης όπου ομιλούνται σχετικά μικρές γλώσσες (βουλγαρικά, νορβηγικά, ιρλανδικά) και αισθάνομαι να επιστρέφει η γλωσσική μου πείνα. Καθώς πλησιάζει η ώρα να γράψω το κεφάλαιο για τα βιετναμέζικα,

έχω αρχίσει και αποστρέφομαι την ιδέα ότι έριξα λευκή πετσέτα τόσο γρήγορα. Κι ένα κρύο βράδυ του Οκτωβρίου, καθώς λαχανιάζω στο γυμναστήριο, παίρνω μια απόφαση: θα συνεχίσω απ' όπου σταμάτησα, αλλά οι συνθήκες θα με εμπνέουν περισσότερο. Θα βρω έναν δάσκαλο στο διαδίκτυο και θα σχεδιάσω ένα ταξίδι στο Βιετνάμ. Την ίδια εβδομάδα έκλεισα πτήση και διαμέρισμα για τον Μάρτιο. Και, μέσω του ιστοχώρου italki.com, ήρθα σε επαφή με τη Χουγέν (Huyèn), που περιγράφει τον εαυτό της ως «πολύγλωσση κατά σύμπτωση». Γνώρισε τον σύντροφό της καθώς έψαχνε για δάσκαλο ισπανικών και, αφού ο ίδιος έχει για μητρική γλώσσα τα καταλανικά, αποφάσισε να τα μάθει κι αυτά. Όταν μιλάει στους γονείς του, της αρέσει να προσθέτει στοιχεία από τη νησιώτικη διάλεκτό τους, τα μενορκί. Δικός μου άνθρωπος δηλαδή.

Το σχέδιο λειτουργεί μια χαρά. Τα ιδιαίτερα μαθήματα που κάνουμε είναι διασκεδαστικά και, αφού δεν θέλω να γελοιοποιηθώ, κάνω μια επιμελή επανάληψη στη γραμματική και ανανεώνω το λεξιλόγιό μου. Τα καλά νέα είναι ότι η Χουγέν καταλαβαίνει τι λέω. Δεν μπορώ να ισχυριστώ, βέβαια, το ίδιο και για μένα, αλλά, όταν διαβάζω φωναχτά τις προτάσεις, βγάζουν νόημα. Τα κακά νέα είναι πως, όταν μιλάει, στ' αυτιά μου ακούγεται σχεδόν σαν λευκός θόρυβος. Σε έναν ελάχιστο βαθμό αυτό οφείλεται στην πολύ ελαφριά τοπική της προφορά, όμως το πραγματικό πρόβλημα είμαι εγώ – αλλά και τα βιετναμέζικα, για να είμαστε δίκαιοι. Εγώ, γιατί η κατανόηση της ομιλίας είναι η χειρότερη δεξιότητά μου σε οποιαδήποτε γλώσσα. Και τα βιετναμέζικα, γιατί τα εμπόδια στην ανάγνωση –όλες οι ανύπαρκτες καταλήξεις και άρθρα και η υπερβολική δόση αντωνυμιών– γίνονται ακόμα πιο βαρύ φορτίο τη στιγμή που τα ακούει κάποιος. Επιπλέον αρκετές ομάδες φωνηέντων (*o* και *â*, *e* και *ê*, *a*, *o* και *ã*) μου ακούγονται αρκετά παρόμοιες και πολλά σύμφωνα στο τέλος λέξεων μόλις που ακούγονται: ζευγάρια όπως *bát* και *bác* διακρίνονται καλύτερα διαβάζοντας τα χείλη, ενώ στο *bát* και *bạn* δεν φτάνει ούτε αυτό.

Όταν δεν μελετώ, διαβάζω για τη γλώσσα. Ανακαλύπτω γιατί είναι τόσο λίγες οι βιετναμέζικες λέξεις που ακούγονται γνωστές στους δυτικούς. Παρά τις οχτώ δεκαετίες γαλλικής αποικιοκρατίας και τις τέσσερις

δεκαετίες σοβιετικής συμμαχίας, τα κινεζικά³ παρέμειναν η κύρια πηγή δανεισμού μέχρι και μετά τα μέσα του εικοστού αιώνα. Ήταν ζήτημα εν μέρει μιας συνήθειας 2.000 ετών και εν μέρει φωνητικής συγγένειας, κάτι που καθιστούσε εύκολο τον δανεισμό από τα κινεζικά. Βέβαια, οι κινεζικές λέξεις μου ήταν εξίσου άγνωστες με τις βιετναμέζικες. Υπήρχε τουλάχιστον μια εξαίρεση, όπως επισημαίνει η Χουγέν: η βιετναμέζικη λέξη *hiên đai* προκύπτει από την ίδια κινεζική λέξη όπως και η κορεατική μάρκα Hyundai. Το κοινό τους νόημα είναι «σύγχρονος».

Για μισό λεπτό: μα όλες οι βιετναμέζικες λέξεις υποτίθεται πως ήταν σύντομες και μονοσύλλαβες! Απ' ό,τι φαίνεται, μόνο φαινομενικά ισχύει αυτό. Υπάρχουν χιλιάδες που αποτελούνται από δύο συλλαβές, μερικές φορές και περισσότερες. Απλώς η κάθε συλλαβή γράφεται ξεχωριστά – παρακαταθήκη από την εποχή που η γλώσσα γραφόταν με χαρακτηριστικές κινεζικού στυλ, ένας χαρακτήρας για κάθε συλλαβή. Η ίδια ομάδα γραμμάτων με κενά στην κάθε πλευρά μπορεί να είναι λέξη ή συλλαβή, ανάλογα με το πλαίσιο. Είναι σαν να γράφαμε εμείς το πλαίσιο ως «πλαίσι ο» και το πρωτόκολλο ως «πρω τό κολ λο».

Είναι εντυπωσιακό πόσο λίγες λέξεις έχουν δανειστεί τα βιετναμέζικα από τα ρωσικά: βρήκα μόνο διεθνισμούς όπως «κουλάκος», «σοβιέτ», «ρούβλι» και «τσάρος» (*cu-lác, xô viét, rúp, sa hoàng* – κατά λέξη «τσάρος αυτοκράτορας»). Το αγαπημένο μου είναι το «μαρξισμός-λενινισμός»: *chủ nghĩa Mác-Lênin*. ΜακΛένιν! Η βιετναμέζικη σημαία δείχνει ένα χρυσό αστέρι με το τυπικό κόκκινο φόντο των περισσότερων μακλενινιστικών κρατών – αλλά, όποτε τη βλέπω πλέον, εμφανίζονται στα μάτια μου οι χρυσές ασπίδες του ΜακΠρόχειρου φαγητού.

Από τη στιγμή που το Βιετνάμ έχει ανοίξει τις πύλες σε μια παγκόσμια οικονομία στην οποία κυριαρχούν τα αγγλικά, υπάρχουν κάποιες λέξεις από εκείνη τη γλώσσα που απαντώνται πλέον στα βιετναμέζικα, π.χ. *internet, photocopy, data, blog* και *golf*. Πρόκειται όμως για ψιχάλα, όχι για κατακλυσμό. Γηγενείς όροι χρησιμοποιούνται για αγγλικές λέξεις όπως *website, cyberspace* και *app*, που αλλού είναι ευρέως διαδεδομένες. Ακόμα

3 Χρησιμοποιώ τη λέξη «κινεζικά» επειδή τα μανδαρινικά δεν αποτελούν την κύρια πηγή δανεισμού των βιετναμέζικων. Οι γλώσσες της νότιας Κίνας έχουν παίξει πιο σημαντικό ρόλο (Σ.τ.Σ.).

και οι δανεισμοί όμως παίρνουν νέα ορθογραφία για να ταιριάζουν με τη βιετναμέζικη προφορά: in-to-nét, ða-ta, bở lóc (μπλογκ), gôn (γκολφ).

Αν αυτές οι αλλαγές στην ορθογραφία κάνουν κάποιες αγγλικές δάνειες λέξεις δύσκολα αναγνωρίσιμες, αυτό ισχύει ακόμα περισσότερο για τις γαλλικές, που είχαν και περισσότερο χρόνο να αναμειχθούν. Κατά την εποχή της αποικιοκρατίας (τέλη δέκατου ένατου αιώνα και πρώτο μισό του εικοστού) υιοθετήθηκαν δεκάδες ή ίσως και εκατοντάδες λέξεις, κυρίως πολιτισμικοί νεωτερισμοί και τεχνικές καινοτομίες. Μπορείτε να αναγνωρίσετε τις ακόλουθες; Sô-cô-la, sârn banh, mù tạc, côm-g-tác, giâm bôn-g, xi măng, kem, ki-ót, lơ.⁴

Αν στα βιετναμέζικα δεν αρέσει να δανείζονται από τη Δύση και τους αρέσει να μετατρέπουν τα λίγα αυτά που δανείζονται, τότε για κάποιον που συναντά τη γλώσσα για πρώτη φορά η δημιουργία ενός αξιοπρεπούς λεξιλογίου συνεπάγεται ότι θα ξεκινήσει περίπου από το μηδέν και θα εργαστεί σκληρά μόνο και μόνο για να χτίσει τα θεμέλια. Δεν συνειδητοποιούμε πάντα πόσο άφθονο είναι το λεξιλόγιο που έχουμε ήδη στη διάθεσή μας όταν μελετάμε γαλλικά, ισπανικά ή γερμανικά, από το *organisation* στο *hygiene* και από το *algebra* στο *yogurt*.⁵ Ομολογουμένως, το πιάτο δεν είναι γεμάτο με τόσο πολλά καλούδια όταν φτάνουμε στα γλωσσικά όρια της Ευρώπης, αλλά δεν είναι και άδειο, χάρη σε αιώνες πολιτισμικής διασταυρωμένης επικοινωνίας: η αγγλική λέξη *manager* και η γαλλική λέξη *paysage* (που σημαίνει «τοπίο») είναι παρούσες τόσο στα ρωσικά όσο και στα τουρκικά. Ακόμα και σε γλώσσες πιο μακρινές, όπως τα σουαχίλι, τα ταμίλ και τα μαλαϊκά, δεν είναι καθόλου σπάνιες οι λέξεις ευρωπαϊκής προέλευσης. Και με τα αραβικά, που φαίνονται τόσο ξένα στους αγγλόφωνους, αιώνες ανταλλαγών έχουν δημιουργήσει περισσότερα κοινά στοιχεία απ' όσα συνήθως πιστεύουμε (βλ. κεφάλαιο 5). Στα βιετναμέζικα, από την άλλη, έχουμε να αντιμετωπίσουμε τα mù tạc και sârn banh.

4 Οι γαλλικές πηγές για τις βιετναμέζικες δάνειες λέξεις είναι: chocolat, champagne, moutarde, contact, jambon, ciment, crème, kiosque και bleu (Σ.τ.Σ.).

5 Το πρώτο ζευγάρι λέξεων είναι ελληνικής προέλευσης (*οργανισμός*, *υγιεινή*), ενώ το δεύτερο αραβικής (*άλγεβρα*) και τουρκικής (*γιαούρτι*) (Σ.τ.Μ.).

Πιο ατίθαση σε σχέση με την πρώτη εντύπωση που έκανε αποδείχθηκε κυρίως η γραμματική. Μια απλή πρόταση, όπως «Μένεις σε αυτό το όμορφο σπίτι;», παίρνει ένα πολύ διαφορετικό είδος απλότητας στα βιετναμέζικα και χρειάζονται αρκετά βήματα για να πάει κανείς από τη μία στην άλλη. Βήμα 1: Διάλεξε τη μορφή του δεύτερου προσώπου που εκφράζει σωστά το γένος, την ηλικία και τον σεβασμό. Βήμα 2: Βάλε την ανάλογη λέξη στην αρχή αρχή. Βήμα 3: Για να είναι ερωτηματική η πρόταση, βάλε μια ερωτηματική λέξη στο τέλος. Βήμα 4: Άλλαξε τη σειρά από «αυτό το όμορφο σπίτι» σε «σπίτι όμορφο αυτό». Και ιδού: *Chi sớng ở nhà đẹp này không?*

«Σχεδόν σωστό» λέει η Χουγέν. «Λείπει μόνο μία λέξη». Α, μάλιστα. Βήμα 5 λοιπόν: Το «σπίτι» πρέπει να έχει προηγουμένως κάτι μικρό που να μετατρέπει τη γενική έννοια του «οποιοδήποτε σπιτιού» στο συγκεκριμένο σπίτι για το οποίο συζητάμε. Η οριστική αντωνυμία «αυτό» κάνει τη δουλειά της μια χαρά, αλλά τα βιετναμέζικα συνήθως επιμένουν ότι το ουσιαστικό θα πρέπει να έχει προηγουμένως έναν αποκαλούμενο ταξινομητή, που σε αυτή την περίπτωση είναι το *cái*. Κι έτσι ανακαλύπτω σταδιακά ότι κάποιοι γραμματικοί κανόνες είναι *όντως* περίπλοκοι. Ο κανόνας για τους ταξινομητές είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα, επειδή η σωστή επιλογή αυτών των ενοχλητικών μικρών λέξεων διέπεται από δεκάδες κανόνες με ακόμα πιο ενοχλητικές εξαιρέσεις. Ευτυχώς, το *cái* μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τα περισσότερα απτά αντικείμενα, αλλά υπάρχουν πολλές άλλες κατηγορίες, η καθεμιά από τις οποίες απαιτεί τον δικό της ταξινομητή: έναν για οχήματα, άλλον για βιβλία κι άλλον για φυτά. Υπάρχει επίσης ένας για στρογγυλά πράγματα, όπως τα αυγά και οι μπάλες, κι εντάξει, το καταλαβαίνω ότι η τάξη αυτή ταιριάζει στα περισσότερα φρούτα – αλλά γιατί παίρνουν και οι μπανάνες τον ίδιο ταξινομητή; Και γιατί τα ποτάμια, τα μαχαίρια, τα μάτια και διάφορα άλλα αντικείμενα συμπεριφέρονται γραμματικά σαν να είναι ζώα; Κι έπειτα υπάρχουν και τα αυτάρκη ουσιαστικά που αντιστέκονται στους ταξινομητές. Δεν μπορώ να καταλάβω τι ορίζει αυτή την ομάδα.

Μερικές γραμματικές εκπλήξεις είναι διασκεδαστικές (για μερικούς, τέλος πάντων). Για παράδειγμα, η γλώσσα του Βιετνάμ χρησιμοποιεί

διαφορετικές λέξεις για το «πόσο» σε ερωτήσεις όπως «πόσο μακρύ είναι το φίδι;» και «πόσο τρομακτικό είναι το φίδι;». Το μήκος μπορεί να μετρηθεί, οπότε η πρώτη ερώτηση διατυπώνεται ως εξής: «Το φίδι είναι μακρύ κατά πόσο;». Οι βαθμοί τρομακτικότητας, από την άλλη, δεν μπορούν να μεταδοθούν με ακρίβεια, οπότε η σωστή σειρά των λέξεων είναι μάλλον κάτι τέτοιο: «Το φίδι είναι τρομακτικό περίπου πόσο;». Θυμίζει τη διαφορά στα αγγλικά ανάμεσα στα μετρήσιμα και στα μη μετρήσιμα ουσιαστικά, με τα πρώτα να παίρνουν *many* και *few* και τα δεύτερα *much* και *little*.⁶ Οι Βιετναμέζοι συνειδητοποιούν ότι ένα φίδι λίγων εκατοστών έχει μικρή τρομακτικότητα, ενώ τα πολλά εκατοστά οδηγούν σε πολύ μεγαλύτερη.

Ακόμα και μετά από μήνες προσπάθειών, εξακολουθώ να μην καταλαβαίνω τη Χουγέν όταν μιλάει βιετναμέζικα. Ευτυχώς, οι αναγνωστικές μου δεξιότητες βελτιώνονται από τη διδασκαλία της. Τα νοήματα κάποιων λέξεων μου είναι πλέον αμέσως εμφανή, χωρίς να χρειαστεί να τα ψάξω συνειδητά στο νοητικό μου λεξικό. Το αποτέλεσμα είναι να γίνεται πιο σαφής η δομή των προτάσεων. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι τις καταλαβαίνω. Όταν το βλέμμα μου περνάει μπροστά από μια γραμμή κειμένου στα βιετναμέζικα, αυτό που καταγράφει ο εγκέφαλός μου μπορεί να διατυπωθεί ως εξής (κάθε αριθμός αντιπροσωπεύει μια λέξη ή ίσως και μια συλλαβή, ποιος ξέρει;):

1. νεαρός άντρας ή νεαρή γυναίκα· 2. κάνει κάτι· 3. σε· 4. κάποιο μέρος· 5. ήδη (οπότε μάλλον έχουμε παρελθοντικό χρόνο)· 6. επειδή· 7. αυτός/αυτή· 8 θέλει να – ή μάλλον ήθελε να· 9 *đi* (Θεέ μου, βοήθα με, αυτό το *đi* έχει 99 νοήματα – παθητική φωνή ίσως εν προκειμένω;)· 10. πρέπει να είναι ρήμα, δεν έχω ιδέα ποιο· 11. ποιος ξέρει τι 'ν' τούτο τώρα· 12. σπίτι (ή οικογένεια ή ειδικός)· 13. δεν έχω ιδέα· 14. δεν έχω ιδέα, χάθηκα. 15. πολύ/μεγάλο.

Πρόοδος σου λέει μετά.

Κακές επιδόσεις, θα σκέφτεστε μέσα σας. Κατά κάποιον τρόπο όμως τα πάω καλύτερα από το Google Translate. Πολύ συχνά το λογισμικό

6 Πολλά και λίγα. Στα ελληνικά αυτή η διάκριση δεν υπάρχει στις λέξεις, αν και έχουμε κι εμείς μετρήσιμα και μη μετρήσιμα. Όση ζάχαρη και να βάλουμε σ' ένα κέικ, ποτέ δεν θα πούμε «ζάχαρες» (Σ.τ.Μ.).

αυτό πετάει καθарές ασυναρτησιές. Δεν έχει ιδέα τι γίνεται με τις αντωνυμίες, το μπερδεύει η γραμματική και του βάζουν τρικλοποδιά τα πολλά ομώνυμα. «Το χρησιμοποιώ μόνο όταν θέλω να γελάσω» λέει η Χουγέν. Από την άλλη, το Google γνωρίζει χιλιάδες λέξεις, οπότε έχει αυτό το πλεονέκτημα σε σχέση μ' εμένα.

Σε κάποιο σημείο ανακαλύπτω επίσης πώς να βάζω βιετναμέζικα διαφορετικά στον φορητό μου υπολογιστή και στο τηλέφωνό μου (δύο διαφορετικά συστήματα δυστυχώς, το VNI και το Telex αντιστοίχως) και μέσα σε εβδομάδες εμφανίζω ως διά μαγείας τα ê, τα ð και τα ư.

Λίγες εβδομάδες πριν από την αναχώρησή πάω στην πρεσβεία να πάρω τη βίζα μου. Αποφασίζω να μη χρησιμοποιήσω καμία λέξη στα βιετναμέζικα, γιατί ήταν σίγουρο πως θα γινόμευν ρεζίλι. Καθώς ο υπάλληλος της πρεσβείας διαβάζει την αίτησή μου, προσπαθώ να αποκρυπτογραφήσω τις πληροφοριακές πινακίδες πίσω του, αλλά δεν καταλαβαίνω τίποτα. Ο υπάλληλος με κοιτάζει και λέει: «Θα μάθετε τη γλώσσα; Σε τρεις εβδομάδες;».

Λίγες μέρες αργότερα μαθαίνω από ένα βιβλίο για το Ανόι που έγραψαν δύο ευρωπαίοι εκπατρισμένοι το εξής: «Μην περιμένετε ότι οι προσπάθειές σας να μιλήσετε βιετναμέζικα θα αναγνωριστούν στην αρχή. Οι απόπειρές σας να χρησιμοποιήσετε τη γλώσσα μπορεί να καταλήξουν σε μια απάντηση του τύπου “Sorry, no English”⁷».

Είναι δυνατόν να είναι τόσο άσχημα τα πράγματα; Θα μάθω πολύ σύντομα.

Παρών

Αμέσως μόλις ξεπερνάω το τζετ λαγκ, το Ανόι αρχίζει να μου αρέσει. Εντάξει, είναι γεμάτο κόσμο, φορτωμένο και βρόμικο. Είναι τεράστιο, σχεδόν αφόρητα θορυβώδες και όχι ιδιαίτερα προικισμένο με πάρκα και ιστορικά κτίρια. Οι δρόμοι του καταλαμβάνονται κατά κύριο λόγο από μια πυκνή μάζα από σκουτεράκια και μικρές μοτοσικλέτες. Ο συ-

7 Λυπάμαι, δεν μιλάω αγγλικά (Σ.τ.Μ.).

νεχής θόρυβος από κινητήρες, κόννες, οικοδομές και τηλέφωνα δονείται σε μια σχεδόν υγρή ατμοσφαιρική σούπα από σκόνη, καυσαέρια και υδρατμούς. Είναι δύσκολο να είσαι πεζός, επειδή τα πεζοδρόμια είναι και αυτά κατακλυσμένα από μοτοσικλές, που πάντα είναι παρακαρισμένες κάθετα ώστε να κλείνουν καλύτερα την πορεία σου. Τα κενά που απομένουν είναι γεμάτα από καλάθια με ρούχα και άλλα εμπορεύματα, μάγειρες του δρόμου, επιδιορθωτές και τις συλλογές παιδικών επίπλων που θέλουν να αποκαλούνται καφετέριες.

Αν, παρά ταύτα, μου αρέσει το Ανόι, αυτό οφείλεται στους ανθρώπους του. Κατ' αρχάς δεν σε κοιτάνε επίμονα, ούτε καν όταν βλέπουν τα *tây* (δυτικά) χαρακτηριστικά κάποιου να πλησιάζουν από τον αραιό αέρα σε υψόμετρο σχεδόν δύο μέτρων. Στο Ανόι ο κόσμος ασχολείται με τα δικά του, αρκεί κι εσύ να ασχολείσαι με τα δικά σου. Μόλις πλησιάσετε κάποιον, σχεδόν πάντα θα απαντήσει ευγενικά και συχνά φιλικά. (Ακόμα και οι λιγότερο αγαπημένοι μου πολίτες του Ανόι, οι οδηγοί των ταξί-μοτοσικλετών, προσπαθούν να παραμείνουν φιλικό καθώς εκτελούν την κομπίνα τους.) Όταν υπάρχει γλωσσικό εμπόδιο, είναι υπομονετικοί και εφευρετικοί. Όταν λέω ή κάνω κάτι αδέξιο ή πολιτισμικά αναίσθητο, είναι διακριτικοί. Με λίγα λόγια, οι κάτοικοι του Ανόι δείχνουν πως η δημόσια ζωή τους παίζει στο κλειδί του μι (από το «μειλίχιο»), αν και πολύ συχνά αλλάζουν στο κλειδί του ντο (και φτάνουν στην ντομπροσύνη). Όπως και όλοι οι άλλοι φυσικά, μερικές φορές είναι λίγο φαφλατάδες (κλειδί του φα), λίγο ρεβανσιστές (κλειδί του ρε) και, όταν θυμώνουν, είναι και λίγο λάβροι (κλειδί του λα), αλλά η δημόσια συμπεριφορά τους ποτέ δεν κουρδίζεται σ' αυτά τα κλειδιά, απλώς πηγαίνουν από το μι στο μι μινόρε και από το ντο στο ντο μινόρε. Και όλα αυτά είναι πολύ αναζωογονητικά – θα μπορούσα να τα αποκαλέσω και τονικά.

Πίσω στη γλώσσα. Πώς τα πάω;

Κάνω σύντομους διαλόγους με την οικοδέσποινά μου στο Airbnb, τη Χουέ (Huê), αλλά βασίζονται περισσότερο σε μια αμοιβαία καλή θέληση παρά σε πραγματική κατανόηση. Σε μια περίπτωση μιλάω στην οικονόμο και την ευχαριστώ που κρέμασε την μπουγάδα μου – ή τουλάχιστον έτσι νομίζω. Στην πραγματικότητα, κάποιο γραμματικό λάθος

με κάνει ν' ακούγομαι –όπως μαθαίνω αργότερα από τον οικοδεσπότη μου, τον Φονγκ, που μιλάει αγγλικά– σαν να της *ζητάω* να με βοηθήσει με την μπουγάδα.



«Επειδή σε καταλαβαίνουμε» λέει το σλόγκαν της TPBank – κι επιτέλους τους καταλαβαίνω κι εγώ.

Μαθαίνω πάντως, αν και αργά. Τις περισσότερες μέρες της εβδομάδας περνάω δύο ή και περισσότερες ώρες με τη Λουάν. Στα εστιατόρια παραγγέλνω στα βιετναμέζικα – αλλά, αν κάνω μια ερώτηση, χωρίς να έχει σημασία σε ποια γλώσσα, καλούν τους αγγλόφωνους συναδέλφους τους για να σώσουν την κατάσταση. Κάνω βασικές συνομιλίες με ταξιτζήδες, αλλά την περισσότερη ώρα παραμένουμε σιωπηλοί. Όλη μέρα, στο σπίτι, στους δρόμους και στα καταστήματα, βλέπω βιετναμέζικες λέξεις και κάποιες από αυτές έχουν ριζώσει στη μνήμη μου: *thê* για «(τηλεφωνική) κάρτα», *siêu thị* για «σούπερμάρκετ», *chài* για «μάνγκο», *tủ xe* για «πλυντήριο αυτοκινήτων», *hạt sen* για «σπόροι λωτού». Μου κάνει εντύπωση πόσο σπάνιες είναι οι αγγλικές λέξεις στους δημόσιους χώρους, ενώ οι γαλλικές, της γλώσσας του πρώην αποικιοκράτη, είναι ουσιαστικά απύσες. (Περισσότερα στοιχεία για τις αποικιοκρατικές γλώσσες στο κεφάλαιο 9.)

Ανακαλύπτω σταδιακά όλο και περισσότερα για τις μικρολεπτομέρειες του σεβασμού και της ευγένειας. Όταν η Λουάν μού λέει «ναι», η λέξη που χρησιμοποιεί εκείνη είναι *vâng*: για μένα, από την άλλη, η σωστή λέξη για να της απαντήσω είναι *ừ* ή *h*. Στο τέλος μιας πρότασης συνήθως προσθέτει ένα *a*, του οποίου η μόνη λειτουργία είναι να εκφράζει σεβασμό όπου του πρέπει – θα ήταν ανόητο όμως αν εγώ, όντας μεγαλύτερος, της έλεγα το ίδιο. Ο πιο συχνός τρόπος διατύπωσης μιας ερώτησης είναι βάζοντας το *không* στο τέλος της πρότασης: θα μπορούσα να αντικαταστήσω τη λέξη με το πιο χαλαρό *hà* όταν της κάνω μια ερώτηση, αλλά, αν εκείνη έκανε το ίδιο όταν μου απευθύνει τον λόγο, θα σήμαινε ότι έχει πάρει θάρρος. Όλα αυτά τα μαθαίνει κανείς στη βιετναμέζικη εκπαίδευση και, όταν τα παιδιά είναι απρόσεκτα ή απείθαρχα και παραβιάζουν τους κανόνες, οι γονείς θα τα μαλώσουν που μιλούν *trông không*, δηλαδή «άδεια και απλά» μέσες άκρες.

Για μένα, καθώς ως Δυτικοευρωπαίος είμαι υπέρ της ισότητας, αυτό το γλωσσικό εθιμοτυπικό είναι αμήχανο και παλιομοδίτικο και αναρωτιέμαι αν έχει καμιά πιθανότητα να επιβιώσει σε μια κοινωνία που εκσυγχρονίζεται ραγδαία. Δεν το μισούν οι νέοι Βιετναμέζοι; Μια κοπέλα μού λέει ότι, *vâng*, θα προτιμούσε η γλώσσα να μοιάζει πιο πολύ με τα αγγλικά και να έχει μία λέξη για το «εσύ», μία για το «εγώ» και λοιπά, χωρίς τίποτα απ' αυτά τα «μικρότερος/-η αδερφός/-ή» και «θείος» και «γιαγιά». Αλλά μιλάω και σε άλλους νεαρούς οι οποίοι εκτιμούν την πρακτική αυτή. Ανάμεσά τους είναι και η Χουγέν, την οποία και γνώρισα κατά την παραμονή μου. «Αποκαλώντας εσάς “θείο”, τη φίλη μου “αδερφή” και τον μπαμπά μου “πατέρα”, αισθάνομαι πως είμαι μέρος ενός μεγαλύτερου συνόλου» λέει. «Έχω κι εγώ τη θέση μου. Και δεν είναι ότι μπορείτε εσείς ή ο πατέρας μου να με κάνετε ό,τι θέλετε. Ανεξαρτήτως ανωνυμιών, είμαι αυτόνομο άτομο, με τη δική μου ζωή» (και τη δική της εταιρεία). Αν μια αστή και ταξιδεμένη νέα με σύντροφος από την Ευρώπη αισθάνεται κατ' αυτό τον τρόπο, τότε οι άνθρωποι με πιο παραδοσιακό τρόπο ζωής είναι πιθανό να αγκαλιάσουν ακόμα πιο θερμά αυτό το έθιμο. Κι ενώ εγώ είμαι το προϊόν μιας παράδοσης πολύ διαφορετικής από τη δική της, αρχίζω να συνδέομαι με τουλάχιστον

στον μία πλευρά της. Στην αρχή μου φαίνεται περίεργο που οι νέοι άνθρωποι με αποκαλούν «θείο» κι εγώ ανταποδίδω με το «ανιψιά/ανιψιέ», αλλά με τον καιρό αρχίζω να το εκτιμώ. Δεν είναι ούτε αχρείαστα απόμακρο ούτε και υπερβολικά οικείο.

Η ισχυρή αίσθηση σεβασμού των Βιετναμέζων προς τους ηλικιωμένους δεν φαίνεται μόνο στη γραμματική. Ένα βράδυ κάθομαι σε μια καφετέρια με τη Λουάν και μια φίλη της, συζητώντας και περιμένοντας τον Μάικ, που είναι διευθυντής της σχολής εκμάθησης γλωσσών στην οποία δουλεύει η δασκάλα μου. Όταν φτάνει, ανταλλάσσουμε χειραψία και, ενώ βρίσκει να καθίσει και παραγγέλνει κάτι να πει, απευθύνομαι στη Λουάν για να κλείσω το προηγούμενο θέμα μας. Τα ελαφρώς ξαφνιασμένα λόγια και οι χειρονομίες της όμως μου δημιουργούν αμέσως την εντύπωση ότι πρέπει η προσοχή μου να είναι πλέον απόλυτα στραμμένη στον Μάικ, καθώς είναι φανερά μεγαλύτερος από εκείνη – αλλά και αφεντικό της. Συνειδητοποιώ ότι μόλις έχω συμπεριφερθεί σαν *tây*.

Κι έτσι λοιπόν, με τη μελέτη και το διάβασμα, με τις περιπλανήσεις και τις γκάφες, αισθάνομαι πως το λεξιλόγιό μου μεγαλώνει. Ακόμα και οι μουσικοί τόνοι γίνονται αδιαχώριστα κομμάτια των λέξεων που γνωρίζω. Ή ίσως θα έπρεπε να πω: τα μουσικοτονικά *σημεία*, αφού νιώθω πως η ομιλία μου είναι σαν να διαβάζω φωναχτά ό,τι βλέπει το μάτι του μυαλού μου. Και πράγματι, παρατηρώ ότι, ενώ μιλάω, το χέρι μου φέρεται σαν υποβολέας και μουσικός διευθυντής, διαγράφοντας στον αέρα τα σχήματα των μουσικών τόνων.

Οι λέξεις κινεζικής προέλευσης αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό των νέων λέξεων που προσπαθώ να μάθω και πολλές από αυτές είναι σύνθετες που απαρτίζονται από δύο συλλαβές. Οι περισσότερες από αυτές τις συλλαβές έχουν δικό τους νόημα στα κινεζικά, αλλά αυτό δεν ισχύει τόσο συχνά στα βιετναμέζικα. Ακόμα και όταν μπορεί κανείς να καταλάβει τι σημαίνουν, οι δανεικές αυτές συλλαβές είναι εκνευριστικές. Το *chủ*, για παράδειγμα, προέρχεται από την κινεζική λέξη για τον «ιδιοκτήτη», τον «αφέντη», τον «λόρδο» ή τον «διευθυντή». Τα βιετναμέζικα έχουν δανειστεί αρκετές από τις κινεζικές σύνθετες λέξεις που περιέχουν αυτή τη λέξη και σε μερικές το νόημα είναι αναγνωρίσιμο,

αλλά σε άλλες όχι και τόσο. Το *chủ nhân*, για παράδειγμα, κατά λέξη «ιδιοκτήτης-άτομο», σημαίνει απλώς «ιδιοκτήτης». Το *dân chủ*, «άνθρωποι (που είναι) αφέντες», σημαίνει «δημοκρατία». Πολύ λιγότερο εμφανές είναι το *chủ tịch*, που σημαίνει «πρόεδρος, προεδρεύων», επειδή το δεύτερο μέρος, το *tịch*, από την κινεζική λέξη που σημαίνει «έδρα» ή «δεξίωση», δεν υπάρχει ως ξεχωριστή λέξη στα βιετναμέζικα. Ακόμα πιο μυστηριώδες είναι το *chủ nghĩa*: το δεύτερο μισό σημαίνει «λογική» ή «ηθικότητα», αλλά η σύνθετη λέξη σημαίνει «δόγμα» – είχε τη θέση του «-ισμού» στη λέξη για τον «μαρξισμό-λενινισμό» που είδαμε προηγουμένως.

Οι Βιετναμέζοι έχουν επίσης δημιουργήσει τις δικές τους σύνθετες λέξεις με το *chủ*. Μια παλιά είναι το *chủ nhật*, που σημαίνει «Κυριακή», κατά λέξη «του Κυρίου ημέρα». Το σύνθετο αυτό ακολουθεί τα γραμματικά μοτίβα των κινεζικών, που συνήθως λειτουργούν όπως τα αγγλικά απ' αυτή την άποψη: η *μέρα* (όπως στο *Sunday*) έρχεται στο τέλος, ενώ το ουσιαστικό ή το επίθετο που δίνει πρόσθετες πληροφορίες για τη μέρα (π.χ. «του Κυρίου») μπαίνει στην αρχή. Τα πιο σύγχρονα σύνθετα όμως έχουν φτιαχτεί με βάση τη βιετναμέζικη γραμματική, που λειτουργεί με τον αντίστροφο τρόπο: η κύρια λέξη πρώτα, οι επιπλέον πληροφορίες μετά. Παραδείγματα αυτού είναι το *chủ xe*, «ιδιοκτήτης αυτοκινήτου» (κατά λέξη «ιδιοκτήτης-όχημα») και *chủ nợ*, δηλαδή «οφειλέτης» (ιδιοκτήτης-χρέος). Τα σύνθετα των συνθέτων μπορεί να περιέχουν και τις δύο σειρές: π.χ. το *trường chủ nhật* ή «κατηχητικό» και κατά λέξη «σχολείο Κυρίου ημέρα».

Όλα αυτά είναι συναρπαστικά για τον γλωσσολόγο μέσα μου, αλλά τρομοκρατούν τον μαθητή. Τι πρέπει δηλαδή να σκεφτώ όταν συναντώ το *chủ*; Πρέπει να σκεφτώ την πιθανότητα να χρησιμοποιείται εδώ ως μονοσύλλαβη λέξη. Είναι όμως πιο πιθανό να ανήκει σε κάποια σύνθετη είτε με την προηγούμενη λέξη (όπως στη «δημοκρατία») είτε με την επόμενη (όπως στην «Κυριακή», στον «ιδιοκτήτη αυτοκινήτου» και σε πολλές άλλες) – ή και με τις δύο. Στις σύνθετες το γενικό νόημα μπορεί να είναι απόλυτα εμφανές («ιδιοκτήτης-αυτοκίνητο», οπότε «ιδιοκτήτης αυτοκινήτου»), εύκολα κατανοητό («ιδιοκτήτης-χρέος», οπότε

«οφειλέτης», «άνθρωποι-αφέντες», οπότε «δημοκρατία») ή εντελώς αδιανόπτο («αφέντης-έδρα» για «πρόεδρος»).⁸



Οι αφίσες αποτελούν πρόσφορο έδαφος για τους μαθητές της γλώσσας. Η συγκεκριμένη μάς ζητάει να «Γιορτάσουμε τη Μεταρρύθμιση, να Γιορτάσουμε το Ένδοξο Κόμμα, να Γιορτάσουμε την Άνοιξη του Έτους του Σκύλου».

Περίεργως, η περίπλοκη και τρομακτική αυτή υπόθεση βρίσκει σχετικούς παραλληλισμούς με όσα κάνουν τα αγγλικά και άλλες δυτικοευρωπαϊκές γλώσσες. Πάρτε το παράδειγμα της λεπλασίας των πε-

⁸ Στα ελληνικά αυτή η σχέση είναι πιο εμφανής. Στα αγγλικά το *president* δεν έχει σχέση με το *seat*. Η μάλλον έχει, αλλά όχι άμεση, αφού το πρώτο προέρχεται από το λατινικό ρήμα για το «κάθομαι» και το δεύτερο από το γερμανικό. Και τα δύο προέρχονται από την πρωτοϊνδοευρωπαϊκή ρίζα *-sed* (Σ.τ.Μ.).

ρίλαμπρων ξένων γλωσσών. Όπως τα βιετναμέζικα αντλούν ασταμάτητα από τα κινεζικά, έτσι και τα αγγλικά έχουν αντλήσει τόσο από τα λατινικά όσο και από τα ελληνικά. Λέξεις όπως *construction*, *instructor* και *structure* («κατασκευή», «εκπαιδευτής» και «δομή» αντιστοίχως) έχουν έρθει από τα λατινικά είτε άμεσα είτε μέσω των γαλλικών. Ελάχιστα γνωρίζουν ότι ή νοιάζονται για το ότι όλες προέρχονται από το λατινικό ρήμα *struere*, που σημαίνει «χτίζω», ούτε και είναι απαραίτητο. Και ακριβώς όπως οι Βιετναμέζοι έχουν πάρει το *chữ* και το έχουν αξιοποιήσει πλήρως, δημιουργώντας νέες λέξεις κατά το δοκούν, έτσι και οι αγγλικές λέξεις *infrastructure* και *deconstruct* («υποδομή» και «αποδομώ») δεν επινοήθηκαν παρά στη σύγχρονη εποχή, παρόλο που δείχνουν εξίσου λατινικές με όσες έχουν το *struct* μέσα τους. Το ίδιο και με τα ελληνικά: τα *philosophy* και *democracy* είναι κλασικοί όροι, αλλά τα *anthroposophy* και *kleptocracy* δεν είναι, παρόλο που σχηματίστηκαν με τη χρήση ελληνικών στοιχείων.

Όσο για τα περίεργα σύνθετα, συγκρίνετε απλώς το αγγλικό *bring up* (αναφέρω) με το *upbringing* (ανατροφή), το *in-depth* (εις βάθος) με το *lie-in* (μένω στο κρεβάτι), το *outrun* (ξεπερνώ) με το *run out* (μου τελειώνει)... και τώρα φανταστείτε να πρέπει να τα μάθετε όλα αυτά ενώ η μητρική σας γλώσσα είναι τα βιετναμέζικα. (Και όμως, η Χουγέν τα κατάφερε. Είναι ανιψιά-θαύμα.)

Πρέπει να το παραδεχτώ: ακόμα και στο τέλος σχεδόν των τριών μου εβδομάδων μπορώ ακόμη να λέω ελάχιστα και να καταλαβαίνω λιγότερα. Αυτό γίνεται για δυο λόγους. Πρώτον, δεν έχω μιλήσει αρκετά. Δεν με ενδιαφέρει πρωτίστως να κατανοήσω τη γλώσσα –τα εκφωνήματα–, αλλά να κατανοήσω τη γλώσσα – τη δομή των βιετναμέζικων. Ασφαλώς και θέλω να επικοινωνήσω, αλλά υπάρχουν αρκετά αγγλικά γύρω μου ώστε να ικανοποιείται έστω και λίγο αυτή η ανάγκη μου. Όταν βρισκόμουν στην Ισπανία ως φοιτητής, ήμουν κατά κύριο λόγο περιτοισιμισμένος από Ισπανούς των οποίων τα αγγλικά ήταν χειρότερα από τα ισπανικά μου και εξακολουθώ να τους είμαι ευγνώμων γι' αυτό. Η Λουάν και οι φίλοι της όμως, η Χουγέν και ο σύντροφός της, ο αξιοθαύμαστος οικοδεσπότης Φονγκ: ενώ τους είμαι ευγνώμων για άλλους λόγους, είναι τόσο καλά τα αγγλικά τους, που

παραμένουν η γλώσσα που επιλέγουμε για να επικοινωνήσουμε. Πολλοί ταξιτζήδες, καταστηματαρχες και σερβιτόροι δεν μιλούν τόσο καλά αγγλικά, αλλά πόση ώρα περνά κανείς μαζί τους;

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι τα βιετναμέζικα είναι δύσκολα. Να προσθέσω εδώ άλλο ένα τεκμήριο. Τα βιετναμέζικα εκφράζουν πολλά με θεμελιωδώς διαφορετικό τρόπο από τις ευρωπαϊκές γλώσσες. Οι πληροφορίες παρατίθενται με τη χρήση άλλων γλωσσικών σχηματισμών, με άλλους τύπους λέξεων. Στον Κεντρικό Σταθμό του Ανόι μια δημόσια οθόνη με το πρόγραμμα δρομολογίων και κάποιες νομικές πληροφορίες δεν γράφει «Πληροφορίες», αλλά «Οι αγαπητοί ταξιδιώτες πρέπει να γνωρίζουν». Αν πείτε «Με πήγαν στο θέατρο», το «πήγαν» μπορεί να αντικατασταθεί με το «έφεραν» ή και το «έσυραν», ανάλογα με το αν πήγατε με χαρά ή απρόθυμα. Για το «ποια η διαφορά;» χρησιμοποιείτε «Πού διαφορετικό;». Για το «πράγμα» πρέπει να επιλέξετε από μια ευρεία γκάμα επιλογών, όπως «ιστορία», «αντικείμενο» ή έναν ταξινομητή – τον *σωστό ταξινομητή* δηλαδή. Φυσικά, καμιά από αυτές τις πλευρές των βιετναμέζικων δεν είναι λάθος· όλες τους βγάζουν τόσο νόημα, πολύ ή λίγο, όσο βγάζουν και οι δικές μας φράσεις και γλωσσικοί σχηματισμοί. Ως ομιλητές ευρωπαϊκών γλωσσών όμως πρέπει να τις μάθουμε μία προς μία.

Όσο περισσότερο συνειδητοποιώ πόσο διαποτίζουν τα πάντα αυτές οι διαφορές, τόσο τείνω να συμφωνήσω με τον κινέζο πολύγλωσσο που κάποτε έκανε το εξής σχόλιο: «Οι ευρωπαϊκές γλώσσες μοιάζουν πολύ με διάλεκτο η μία της άλλης». Αν το δει κανείς από απόσταση, έτσι είναι.

Επιστροφή στο σπίτι

Τις τελευταίες μέρες πριν από την επιστροφή στο σπίτι έχασα κάπως την πειθαρχία μου, καθώς μπήκα στη διαδικασία να σκεφτώ σοβαρά αν θα πρέπει να τα παρατήσω ή να συνεχίσω. Τα βιετναμέζικα είναι δύσκολα και, ας είμαστε ειλικρινείς, όχι και τόσο χρήσιμα, πρακτικά μιλώντας. Θα ήθελα να επισκεφτώ και πάλι τη χώρα, αλλά ως τουρίστας

δεν χρειάζεσαι πραγματικά τη γλώσσα. Και έξω από το Βιετνάμ δεν είναι παρά ένα κόλπο για να εντυπωσιάζω τους συνδαιτυμόνες μου. Λογοτεχνία; Στα αγγλικά έχουν μεταφραστεί τόσα βιετναμέζικα μυθιστορήματα, που δεν πρόκειται ποτέ να τα διαβάσω όλα.

«Μπορείς να σκεφτείς λόγους να συνεχίσω;» ρωτάω τη Χουγέν. «Το Βιετνάμ προσφέρει καλές οικονομικές ευκαιρίες» λέει μετά από κάποια σκέψη. «Και, μόλις μάθεις βιετναμέζικα, είναι πολύ πιο εύκολο να μάθεις κινεζικά». Δεν είμαι σίγουρος πως βρίσκω κάποια παρηγοριά στη σκέψη αυτή.

**ΕΝΑΣ ΙΔΙΟΤΥΠΟΣ ΓΥΡΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑ
ΜΕ ΤΙΣ 20 ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ**

Γιατί η μικροσκοπική Πορτογαλία γέννησε μια παγκόσμια γλώσσα, ενώ δεν συνέβη το ίδιο με την επίσης αποικιοκρατική Ολλανδία;

Γιατί οι γυναίκες της Ιαπωνίας μιλούν διαφορετικά από τους άντρες και τι σημαίνει ότι τα ρωσικά «συγγενεύουν» με τα αγγλικά;

Πώς τα συστήματα γραφής που δεν έχουν αλφάβητο, όπως αυτά της Ινδίας και της Κίνας, κάνουν την ίδια δουλειά με τα 26 γράμματα του αγγλικού αλφάβητου;

Συνδυάζοντας γλωσσολογία και πολιτισμική ιστορία, ο Gaston Dorren μας καλεί σε μια απολαυστική ξενάγηση στον κόσμο των 20 γλωσσών με τους περισσότερους ομιλητές. Με χιούμορ και ζωηρή αφήγηση, ερευνά σε βάθος τις ιδιορρυθμίες τους, καταρρίπτοντας ταυτόχρονα διαδεδομένες παρανοήσεις. Εντοπίζει την καταγωγή τους και, σε κάποιες περιπτώσεις, την αιματοβαμμένη τους πορεία, αποκρυπτογραφεί τα χαώδη συστήματα γραφής, ενώ παρουσιάζει τα διαμάντια και τα κενά στο λεξιλόγιό τους. Ένα ταξίδι που αποκαλύπτει όχι μόνο τους λόγους της κυριαρχίας τους αλλά κυρίως τον πλούτο και την ποικιλομορφία τους. Καθεμιά ένας κόσμος ολόκληρος....

Η Βαβέλ δεν είναι μια ιστορία φθόγγων και λέξεων, αλλά ηπειρών και αυτοκρατοριών· γιατί η γλώσσα είναι δύναμη και, ενίοτε, θέμα ζωής και θανάτου.

THE TIMES

Ένας συναρπαστικός οδηγός-ύμνος στη γλωσσική ποικιλία και πολυγλωσσία.

GUARDIAN

Περιλαμβάνεται φωτογραφικό υλικό.

ISBN: 978-618-03-2053-4



9 786180 320534

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 82053

ΣΕΙΡΑ ΟΞΥΓΟΝΟ₂